

Textil och läder

Ett tillsynsprojekt om skor och fritidskläder

TILLSYN 3/16

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra styrmedel som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor och gör inspektioner. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljö kvalitetsmål är Giftfri miljö.

© Kemikalieinspektionen. Tryck: Arkitektkopia, Stockholm 2016.

ISSN 1654-2355. Artikelnummer: 511 180.

Den här trycksaken kan beställas från Arkitektkopia AB, Box 11093, 161 11 Bromma, telefon: 08-505 933 35, fax: 08-505 933 99, e-post: kemi@cm.se.

Förord

Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen tagit fram *Handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2020 Skydda barnen bättre*. Insatser sker på flera områden både nationellt, inom EU och internationellt och ofta i samarbete med andra myndigheter.

Att minska kemiska risker i vardagen är ett steg på vägen för att nå riksdagens miljö-kvalitetsmål Giftfri miljö – det mål vi på Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Inom ramen för handlingsplanen tar vi fram kunskapssammanställningar som publiceras i vår rapport. Vi vill på detta sätt dela med oss av våra resultat. Rapporterna, som är kostnadsfria, finns på vår webbplats: www.kemi.se

I detta projekt analyserade vi 192 varuprover, varav 106 var skor. De ämnen som vi letade efter var de som är begränsade eller relevanta att leta efter på kandidatförteckningen i Reach-förordningen.

Vi kontrollerade 49 företag, av vilka vi besökte 25 på plats. På dessa inspektioner kontrollerade vi

- företagets kunskap om innehållet i sina produkter
- hur väl de informerar sina kunder enligt artikel 33 i Reach-förordningen (rätten till information om vissa farliga kemikalier)
- vilka rutiner de arbetar efter
- vilken kunskap de har om övrig lagstiftning på kemikalieområdet.

Projektet genomfördes av Tillsynsavdelningen på Kemikalieinspektionen. Amanda Rosen och Camilla Westlund har varit projektledare.

Innehåll

Sammanfattning	5
Summary	6
1 Inledning.....	7
1.1 Om Kemikalieinspektionen.....	7
1.2 Bakgrund.....	7
1.3 Problembeskrivning.....	7
1.4 Ämnen & lagstiftning	7
1.4.1 POPs-förordningen	9
1.4.2 Ämnen på bilaga XVII i Reach-förordningen.....	9
1.4.3 Ämnen på kandidatförteckningen	9
2 Metod	10
2.1 Urval och begränsningar	10
2.1.1 Urval företag.....	10
2.1.2 Urval varuprover.....	10
2.2 Tillvägagångssätt	10
3 Inspektioner och resultat	11
3.1.1 Företag	11
3.2 Resultat och åtgärder.....	11
3.2.1 Analysresultat.....	11
3.2.2 Åtgärder ämnen i varor	12
3.2.3 Åtgärder biocidprodukt.....	13
4 Företagens kunskap.....	13
4.1.1 Rutiner & kravspecifikationer	13
4.1.2 Verktyg för att ställa krav på innehåll i skor och textil	13
4.1.3 Kunskap om gällande lagstiftning	13
4.1.4 Märkning enligt Biocidförordningen 528/2012.....	14
4.1.5 Nya begränsningar 2015.....	14
5 Diskussion.....	15
6 Slutsats.....	15
7 Vad kan företagen göra själva?	16
Bilagor.....	18

Sammanfattning

Kemikalieinspektionen har under hösten 2015 kontrollerat varuprover från 49 företag, varav 25 företag har besökts på plats. De gällande reglerna för kemiska ämnen i skor och textilier finns i en rad olika lagstiftningar. Under inspektionerna har Kemikalieinspektionen tillsammans med företagen diskuterat relevanta tillvägagångssätt för att uppfylla dessa lagstiftningar.

Totalt analyserades 192 varuprover, varav 106 var skor. Ett av proven visade sig innehålla förbjudna halter av flera ämnen.

Kunskapsnivån hos företagen varierade stort. Vissa företag ställde inga krav alls på sina leverantörer med avseende på kemiskt innehåll i sina varor, medan ett fåtal hade detaljerade leverantörsavtal och tog regelbundet stickprov på sina varor. Elva av de 25 besökta företagen hade ingen eller låg kunskap om de regler som de omfattas av vad gäller kemikalier.

Summary

During the autumn of 2015, the Swedish Chemicals Agency has monitored samples of articles originating from 49 companies of which 25 have been inspected on the spot. The rules applied in chemical substances in shoes and textiles are present in several legislations. At the time of the inspections, the Chemicals Agency has along with the companies discussed possible procedures, which can satisfy these legislations.

192 samples were analyzed. Of these samples, 106 were shoes. One of the samples contained several substances above limit values.

Among the companies, the level of knowledge varied widely. Whilst some companies did not impose any demands on their suppliers with respect to the chemical content of their products, others had explicit supplier contract including systematic on the spot sample collection. 11 of 25 companies had little or non-existent knowledge about legislations regarding chemical demands.

1 Inledning

1.1 Om Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi ansvarar för Giftfri miljö – ett av Sveriges 16 miljö kvalitetsmål. På Tillsynsavdelningen inspekterar vi företag som tillverkar, importerar och säljer kemiska produkter, bekämpningsmedel, biotekniska organismer och andra varor för att kontrollera att gällande regler följs.

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram och genomföra en nationell handlingsplan för en giftfri vardag. *Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-2020 Skydda barnen bättre* är en fortsättning på handlingsplanen som togs fram för 2010-2014. Även i handlingsplanen för 2015-2020 lyfts det fram att tillsynen över att reglerna följs fortsatt bör vara ett prioriterat område.

1.2 Bakgrund

Många kemikalier används i stora mängder vid tillverkning av textilier. Kemikalier används för att ge textilen särskilda egenskaper, till exempel vattenavvisning eller antibakteriella egenskaper. Ett stort antal kemikalier används för att textilen ska få förväntat utseende och färg. I tillverkningen används också stora mängder vatten som sedan måste renas. Exempel på farliga ämnen som kan förekomma i fritidskläder är ftalater, azofärgämnen och nonylfenol-etoxilater. Vid garvning av läder kan rester av krom, som kan omvandlas till giftigt sexvärt krom, finnas kvar i slutprodukten. Skor av plast eller skor med plastdetaljer kan innehålla mjukgörande ftalater eller kortkedjiga klorparaffiner.

1.3 Problembeskrivning

Syftet med detta projekt var att kontrollera om skor och fritidskläder innehåller ämnen som kan vara begränsade eller farliga. Vi ville också kontrollera och höja företagets kunskaper avseende innehållet av kemikalier i de produkter de säljer samt kunskapen om de regler som gäller för dessa. Ytterligare ett syfte var att kontrollera företagets kunskap om deras skyldighet att informera sina kunder om innehåll av vissa särskilt farliga kemikalier.

Ett annat fokusområde i projektet var reglerna om märkning av biocidbehandlade varor. Samtidigt ökar vi vår kunskap om företagets arbetssätt, ämnen i skor och textilier som används till sport- och fritidskläder. Vi får dessutom en viktig inblick i branschen och möjlighet att utvärdera om flera tillsyns- eller informationsinsatser behövs.

1.4 Ämnen & lagstiftning

De ämnen som ansågs vara relevanta att analysera och regelhänvisningar presenteras i tabellen och texten nedan. Se också bilaga 1 för en utförligare beskrivning av lagarna. Idag är det endast ett fåtal ämnen som regleras i lagstiftningen som är relevanta för skor och textilier.

Från och med 2020 kommer det finnas en begränsning av nonylfenoletoxilat och nonylfenol i importerad textil.

Tabell 1 Begränsade ämnen och ämnen på kandidatförteckningen

Ämne/grupp	Kommentar	Kan förekomma i bland annat
POPs-förordningen¹		
Kortkedjiga klorparaffiner	Används som mjukgörare och flamskyddsmedel i plast. Gränsvärde from 2015-12-04: 0,15 %	Mjukgjord plast
PFOS	Textil- och läderimpregnering är ett av de största användningsområdena för högfluorerade ämnen. Gränsvärde: PFOS i halvfabrikat av produkter eller varor eller delar av dem, om koncentrationen av PFOS lägre än 0,1 viktprocent, beräknat i förhållande till massan av strukturellt eller mikrostrukturellt urskiljbara delar som innehåller PFOS, eller för textilier eller andra belagda material, om mängden PFOS är lägre än 1 µg/m ² av det belagda materialet.	Impregnerat material
Reach-förordningen² Bilaga XVII		
Azofärgämnen punkt 43	Vissa azofärgämnen kan brytas ned till cancerframkallande arylaminer och är därför förbjudna inom EU. Vissa är också allergiframkallande. Gränsvärde: 30 mg/kg (0,003 viktprocent)	Textil, läder
Krom VI	Restprodukt vid garvning av läder Gränsvärde: 3 mg/kg (0,0003 viktprocent)	Läder
Reach-förordningen Kandidatförteckningen - informationsplikt om halt över 0,1 %		
PFOA	Perfluoroktansyra (PFOA) används som hjälpkemikalie vid tillverkningen av polymeren polytetrafluoretylen (PTFE).	Impregnerat material
Ftalater	Används som mjukgörare i bland annat plasttryck. Till exempel bensylbutylftalat (BBP), dibutylftalat (DBP) och di(2-etylhexyl)ftalat (DEHP) kan ge nedsatt fortplantningsförmåga.	Mjukgjord plast
Nonylfenoletoxilat Vid bearbetning: punkt 46 bilaga XVII REACH	Används bland annat i tvättmedel. Bryts ner till nonylfenol.	Textil
Nonylfenol Vid bearbetning: punkt 46 bilaga XVII REACH	Nedbrytningsprodukt av nonylfenoletoxilat. Giftigt för vattenlevande organismer och misstänks ge nedsatt fortplantningsförmåga.	Textil

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föroreningar (POPs).

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach)

1.4.1 POPs-förordningen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 från den 29 april 2004 om långlivade organiska föreningar (POPs-förordningen) förbjuder eller begränsar användningen av långlivade organiska föreningar, så kallade POPs-ämnen, i både kemiska produkter och varor. POPs-ämnen har särskilt allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper. Två av dessa ämnen är kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) och perfluoroktansulfonat (PFOS). Klorparaffiner är klorerade kolväten och de används ofta som mjukgörare och flamskyddsmedel i plast. Kortkedjiga klorparaffiner är förbjudna eftersom de är skadliga för vattenlevande organismer samt mycket långlivade och bryts inte ned i naturen.

PFOS & PFOA

Textil- och läderimpregnering är ett av de största användningsområdena för högfluorerade ämnen. Perfluorerade föreningar används som smuts- och vattenavvisande yta på textilen, till exempel på fritidskläder och skor.

PFOS bryts inte ned i naturen, utan ansamlas där. Det är kroniskt giftigt, reproduktionsstörande och giftigt för vattenlevande organismer.

Perfluoroktansyra (PFOA), som idag är med på kandidatförteckningen, (läs mer om denna nedan) bryts inte heller ned i naturen. Det är reproduktionsstörande och misstänks vara cancerframkallande för människan.

1.4.2 Ämnen på bilaga XVII i Reach-förordningen

Arylaminer

Azofärgämnen används för att färga textil och läder. Vissa azofärgämnen kan brytas ner till toxiska aromatiska aminer, även kallat arylaminer. Nedbrytning kan bland annat ske med hjälp av kroppens enzymer. Några arylaminer bedöms vara cancerframkallande, vissa kan även ge allergiska besvär eller vara direkt giftiga vid inandning. Flera klassas också som miljöfarliga på grund av deras förmåga att skada vattenlevande organismer och vattenmiljön. De azofärgämnen som kan brytas ned till cancerframkallande arylaminer är förbjudna att användas inom EU (Reach-förordningen artikel 67.1 och bilaga XVII post 43, tillägg 8 och 9).

Krom(VI)

Krom(VI)-föreningar kan bildas i läder genom oxidering av krom(III)-föreningar, som ibland används när lädret ska garvas. Rester av kromföreningar kan i vissa fall finnas kvar i den färdiga varan. Krom(VI) klassas som cancerogent och allergent. Sedan maj 2015 är krom(VI) begränsat enligt Reach-förordningen (artikel 67.1 och bilaga XVII post 47.5) för lädervaror och andra varor som innehåller läder som kommer i kontakt med huden.

1.4.3 Ämnen på kandidatförteckningen

Kandidatförteckningen regleras i artikel 59 i Reach-förordningen. Om en vara innehåller mer än 0,1 procent av ett ämne som finns med på kandidatförteckningen så ska leverantören av varan lämna information om detta enligt artikel 33, första stycket, i Reach. Informationskravet gäller för alla led i distributionskedjan, inklusive återförsäljare. Informationen ska minst omfatta ämnets namn och lämnas till yrkesmässigt verksamma kunder. Konsumenter ska på begäran få denna information kostnadsfritt inom 45 dagar.

Exempel på ämnen

Ftalaterna DEHP, DBP, BBP och DIBP samt ytterligare några ftalater finns upptagna på kandidatförteckningen. Nonylfenoletoxilat och nonylfenol är två andra ämnen som finns med på förteckningen.

2 Metod

2.1 Urval och begränsningar

2.1.1 Urval företag

Vi valde ut vilka företag som skulle inspekteras med hjälp av Tullverkets register över importörer, register från Statistiska centralbyrån (SCB) och från webbplatser för företag som levererar skor och fritidskläder till återförsäljare och konsumenter. Urvalet var avsett att täcka de största aktörerna på den svenska marknaden. Företagen var främst importörer (många med egna varumärken) och återförsäljare. De företag som nyligen inspekterats i andra projekt gallrades bort.

2.1.2 Urval varuprover

Vårt fokus i detta projekt har varit att undersöka varuprover från importerade skor samt sport- och fritidskläder. I första hand undersökte vi företagens egna varumärken. Vi prioriterade också produkter riktade till barn samt varor som var gjorda av material vilka kan innehålla ämnen som kan förekomma på kandidatförteckningen. Exempel på ett sådant ämne är mjukgjord plast.

2.2 Tillvägagångssätt

I början av projektet bjöds en kunnig aktör in till Kemikalieinspektionen för att berätta om olika ämnen som kan finnas i textil, plast och läder. Vi besökte även ett garveri, där läder garvas vegetabiliskt.

Vid en första kontakt med oss på Tillsynsavdelningen på Kemikalieinspektionen fick företagen information om projektet. Samtidigt begärde vi in varuprover. Företagen skickade i snitt in fyra prover var. Dessa analyserades sedan på ett externt ackrediterat laboratorium. I tillämpliga fall testades även varorna med Kemikalieinspektionens eget XRF-instrument³.

Följande analyser utfördes:

- Textila varuprover analyserades med avseende på azofärgämnen, nonylfenoletoxilat och nonylfenol, under förutsättning att det fanns tillräckligt med provmaterial.
- I skor med plastinnehåll utfördes analyser efter ftalater och kortkedjiga klorparaffiner.
- Läderskor hade begärts in för att vi skulle kunna kontrollera förekomst av krom(VI).
- I impregnerat material eftersöktes olika fluorföreningar.

---

³ Screeninganalyser görs med ett XRF instrument som bestämmer sammansättningen av olika ämnen i ett prov genom att mäta de karakteristiska energiövergångar olika ämnen ger upphov till när de utsätts för röntgenstrålning. På detta sätt kan instrumentet bestämma vilka grundämnen som ingår i ett prov.

Under hösten 2015 genomförde vi besöksinspektioner hos drygt hälften av företagen. Då kontrollerades hur företagen arbetar med frågor som rör innehållet i deras varor. Analysresultaten diskuterades och företagen fick en chans att lyfta sina eventuella frågor till oss.

3 Inspektioner och resultat

3.1.1 Företag

- 25 företag inspekterades på plats och ytterligare 24 via brev.
- 19 av de 25 företag som inspekterades på plats uppgav att de var stora i sin nisch.
- 20 av dessa 25 företag tillhandahöll egna varumärken.
- De flesta företag sålde både kläder och skor, men vissa sålde bara det ena eller det andra, se fördelning i diagrammet nedan.

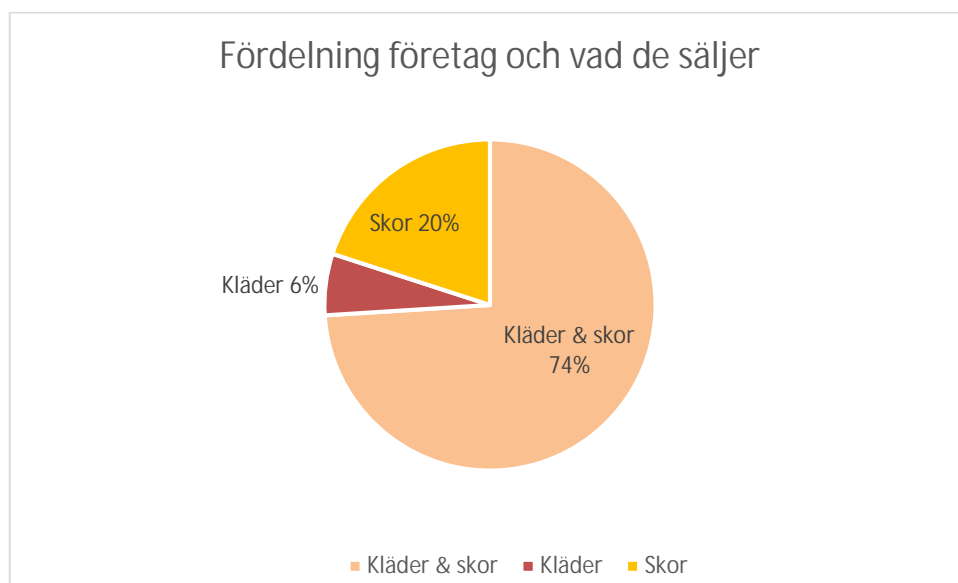

Bild 1 Fördelning av varugrupper bland de inspekterade företagen

3.2 Resultat och åtgärder

3.2.1 Analysresultat

49 företag skickade sammanlagt in 192 prover som analyserades. Av dessa var 106 stycken skor och resterande 86 var sport- och fritidskläder eller accessoarer. Proverna innehöll nedan listade ämnen och ämnesgrupper:

Tabell 2 Analysresultat för samtliga varuprover

Ämne	Antal resultat med förbjudna ämnen	Antal resultat med SVHC-ämnen över 0,1 %	Antal resultat med innehåll av övriga eftersökta ämnen
Kortkedjiga klorparaffiner	1		
Azofärgämnen	1		
Sexvärt krom			3
Ftalater		6	
Nonylfenoletoxilat			
Nonylfenol			
PFOS/PFOA			

Förklaring av tabell

- Kortkedjiga klorparaffiner uppmättes i halter över 1000 ppm i en träningshandske, vilket strider mot POPs-förordningen.
- Samma handske som innehöll kortkedjiga klorparaffiner innehöll även begränsade azofärgämnen i halter över gränsvärdet i Reach-förordningen, samt ftalaten DEHP som är upptagen på kandidatförteckningen.
- Det uppmättes krom(VI) i halter över begränsningen i tre testade skor. Skorna var dock utsläppta på marknaden redan innan regeln trädde i kraft den 1 maj 2015 och får därför fortsätta säljas.
- Ftalaten DEHP, som finns på kandidatförteckningen och omfattas av informationsplikten i artikel 33 i Reach-förordningen, hittades i halter över 0,1 % i två varor som såldes av företag med yrkesmässiga kunder. Ytterligare fyra varor innehöll ftalater i halter över 0,1 %, men i dessa fall såldes varorna direkt till konsumenter.
- Inga halter över 1000 ppm uppmättes för varken nonylfenoletoxilat eller nonylfenol. 11 av de 13 varuprover som innehöll nonylfenoletoxilat var i halter över 100 ppm, så ämnet var med största sannolikhet inte en kontaminering i dessa prover.
- Mycket låga halter uppmättes av perflourerade ämnen.

3.2.2 Åtgärder ämnen i varor

Vi kontaktade företaget som sålt träningshandsken och företaget drog bort varan från marknaden. I och med att de släppt ut en förbjuden vara på marknaden blev de också informerade om att de skulle anmälas till miljöåklagaren. Handsken rapporterades även in i Rapex⁴.

Vi rapporterade även två företag till miljöåklagaren. Företagen hade sålt varsin vara till en yrkesmässig kund med innehåll av ett ämne på kandidatförteckningen utan att informera om detta.

⁴ Rapex är ett informations- och varningssystem som EU-länderna använder för att informera varandra om farliga konsumentprodukter som finns på marknaden

3.2.3 Åtgärder biocidprodukt

På inspektionerna kontrollerade vi också hur företagen följde de krav som ställs i Biocid-förordning 528/2012 (läs mer om detta i 4.1.4.). Ett företag sålde antibakteriella våtservetter vars innehåll inte var godkänt enligt gällande regelverk. Miljöåklagaren har informerats och företaget har slutat sälja produkten.

4 Företagens kunskap

4.1.1 Rutiner & kravspecifikationer

Av de 25 företag som vi inspekterade på plats var flertalet med i en branschorganisation. *Swerea IVFs Kemikaliegrupp* och *Textilimportörerna* är två grupper som tillhandahåller en kemikalieguide som stöd till inköp till sina medlemmar. Åtta företag var med i *Swerea IVFs Kemikaliegrupp*. Ett av dessa företag hade nyligen gått med i gruppen. Fem företag var med i branschorganisationen *Textilimportörerna*.

Åtta av de 25 platsinspekterade företagen ställde inga krav alls på sina leverantörer avseende kemiskt innehåll i sina varor. Ett företag hade precis börjat ta tag i frågan. Några uppgav att anledningen till att de inte ställde några krav med avseende på kemiskt innehåll var att de litade på sina leverantörer alternativt agenter då de har använt sig av samma leverantör/agent i flera år. Ytterligare en anledning till att det inte ställdes några krav var att företagen trodde att någon högre upp i kedjan redan säkerställt innehållet och ställt krav eller att de var på den säkra sidan eftersom leverantören fanns i Europa.

De större aktörerna på den svenska marknaden som var med i projektet hade byggt upp system som fångade upp kemikaliekraven, såsom att ställa krav på tillverkare, att göra stickprover, samt besöka fabriker.

Ett fåtal företag skulle uppdatera sina avtal efter inspektionen, så att de också innefattar samtliga kemikaliekrav i varor. Det var främst kraven i Biocidförordningen som gäller för biocidbehandlade varor som avtalen behövde kompletteras med.

4.1.2 Verktyg för att ställa krav på innehåll i skor och textil

Företag kan på flera olika sätt ställa krav på sina leverantörer för att ta reda på vad deras vara innehåller för ämnen. Här är de huvudsakliga tillvägagångssätten och verifikaten som vi uppmärksammade i projektet:

- Egna skriftliga kravspecifikationer eller uppbyggda webbaserade system med kravspecifikationer.
- Guide framtagen av *Textilimportörerna* eller *Kemikaliegruppen*.
- Krav på analysrapporter från tillverkarna.
- Stickprovskontroller.

4.1.3 Kunskap om gällande lagstiftning

Tolv av de 25 inspekterade företagen hade ingen eller väldigt liten kunskap om vilka regler som gällde för kemikalier i deras varor. I dessa fall lämnades mer utförlig information om lagstiftningar som berör varor under inspektionstillfället.

Förutom den hjälp som företag kan få av en branschorganisation hade några av företagen tagit hjälp av konsulter för att kunna bygga upp en intern kunskapsbank. Ett företag antydde att i och med att Kemikalieinspektionen kontaktat dem så hade de börjat arbeta med kemikaliefrågor och tagit hjälp av en konsult.

4.1.4 Märkning enligt Biocidförordningen 528/2012

I EU:s biocidförordning, 528/2012, som trädde ikraft 2013, finns regler om biocidprodukter och biocidbehandlade varor. Den som importerar en biocidbehandlad vara till EU eller tillverkar varan inom EU ansvarar för att varan inte skadar människors hälsa eller miljön samt för att märkningen är rätt enligt EU:s biocidförordning. Den som säljer varan måste kontrollera att kraven på märkning är uppfyllda. Tio av de på plats inspekterade företagen sålde varor som hade en marknadsföring som kräver märkning, men bara ett företag hade korrekt märkning på sina varor. För de varor som saknade korrekt märkning följer vi på Tillsynsavdelningen upp hur företagen tänker agera i och med att de fick informationen att deras varor saknar rätt märkning. Några av de företag som inspekterades via brev visade sig också sälja varor med en marknadsföring som kräver märkning. Även i dessa fall följde vi upp om företagen märkt sina varor. Under 2016 kommer vi att kontrollera leverantörerna av varor med en marknadsföring som kräver märkning.

Om en vara marknadsförs med ett påstående som till exempel ”antibakteriellt” eller ”anti-lukt” ska det finnas en lättillgänglig märkning på svenska som informerar om:

- att varan innehåller en biocidprodukt
- namnet på det ingående aktiva ämnet
- ändamålet med behandlingen, hur det verksamma ämnet bidrar till varans funktion, till exempel att ett ämne är tillsatt för att ta bort dålig lukt
- relevanta bruksanvisningar och eventuella nödvändiga försiktighetsåtgärder, till exempel att den som använder varan måste göra något särskilt för att skydda människor eller miljö
- om det ingår nanomaterial i biocidprodukten, namnet på dessa. Nano är en beteckning för extremt små partiklar.

Märkningen ska vara väl synlig, lättläst och ändamålsenligt hållbar.

Om en biocidbehandlad vara inte marknadsförs med något påstående så har den som säljer varan en skyldighet att informera en konsument om vilken biocidbehandling varan har genomgått om konsumenten begär det. Den informationen ska lämnas kostnadsfritt och inom 45 dagar.

4.1.5 Nya begränsningar 2015

I maj 2015 kom en begränsning av sexvärt krom i lädervaror i kontakt med huden. Företagen i projektet som sålde varor med läderinnehåll fick information om regeln om de inte redan kände till den.

Begränsningen omfattar några polyaromatiska kolväten (PAH:er) och deras förekomst i varor som är i kontakt med huden långvarigt eller vid upprepad kontakt med huden. De företag som berördes av PAH-begränsningen, som trädde i kraft i december 2015, fick information om denna.

5 Diskussion

Många av företagen Kemikalieinspektionen besökte hade låg kunskap om gällande regler och hade inte heller några rutiner eller ställde några krav på sina leverantörer för att ta reda på innehållet i sina varor. Vi har i detta projekt informerat företagen vilka lagstiftningar de berörs av och förklarat hur företagen kan säkerställa att de uppfyller dem. På inspektionerna delade vi ut faktablad och en överblicksbild med vilka regler som gäller för ämnen i textilier respektive skor. Information om och exempel på vad som kan tas med i ett leverantörsavtal diskuterades också på inspektionerna.

De största företagen och de företag som är medlemmar i *Kemikaliegruppen* var de företag som hade god eller mycket god kunskap om regler och hade egenkontroll på sitt sortiment. Detta kan förklaras med att de större företagen ofta har större resurser och därför har bättre möjligheter att bygga upp ett system där de kan ställa krav på sina leverantörer gällande kemikaliekontroll.

De företag som idag inte ställer krav på sina leverantörer behöver bygga upp system för att kontrollera att lagarna följs. Vårt råd är att företag bör lyfta frågan om det inte är väl investerade pengar att gå med i en branschförening för att få hjälp med att hantera kravställande mot leverantör alternativt ta in en konsult för att öka sin kunskap och organisera sitt kemikaliearbete.

6 Slutsats

Det är viktigt att företag skaffar den kunskap och de rutiner som behövs för att fullfölja de krav som finns. Kemikalieinspektionen behöver nå ut med information till företag som inte vet om att det finns regler som måste följas avseende kemiskt innehåll i skor och textil.

Företagen måste själva ta en aktiv roll vad det gäller kunskap om kemikalier i sina varor. Det är företagets ansvar att säkerställa att de varor de sätter ut på marknaden är säkra enligt produktsäkerhetslagen och enligt miljöbalken. I miljöbalken finns också kunskapskravet som säger att varje verksamhetsutövare ska ha tillräcklig kunskap om den verksamhet som de bedriver för att kunna säkerställa att de till exempel gör rätt produktval. Om ett företag inte har kunskap om varifrån deras varor kommer och vad de innehåller vet de inte heller om det de säljer är säkert.

Vi har under detta projekt observerat hur dokumenterade rutiner underlättar för företagen att kontrollera och följa upp sina leverantörer. Kunskapen om kemikaliekrav (vid inköp, information till kund, etc.) förbättras hos många företag när det finns skriftliga rutiner för att säkerställa att gällande lagar uppfylls.

För de varugrupper där det finns krav på dokumentation, exempelvis för leksaker i Lag (2011:579) om leksakers säkerhet och för elektronik i Förordning (2012:861) om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, har tillsynen ytterligare ett redskap att använda sig av vid kontroll. Liknade regler finns idag inte för textil.

Tillsynen har i projektet varit effektiv i ett upplysande syfte hos de företag som varit ovetande om att det ens finns regler och flera företag har uppmärksammats om reglerna i Biocidförordningen. I projektet uppdagades dock att det finns många brister gällande märkning av

biocidbehandlade varor och detta kommer att följas upp hos företagets leverantörer under 2016.

7 Vad kan företagen göra själva?

Det är viktigt att tydligt kommunicera krav på kemikalieinnehåll och information till sina leverantörer. Ett sätt som flera företag har beskrivit som framgångsrikt är att integrera kemikaliekraven med övriga kvalitetskrav. På detta sätt blir även inköpsfunktionerna på företaget involverade i kemikaliearbetet.

Kemikalieinspektionen har i tillsynen stött på flera varianter av avtal med leverantörer gällande kemikaliekrav. I några fall är avtalen väldigt generella och specificerar inte i detalj vad de innebär. Exempel på det är intyg eller avtal där leverantören ska skriva på att de ”uppfyller Reach” eller ”följer all relevant lagstiftning i landet dit varan säljs”. Eftersom Reach-förordningen innehåller många olika delar borde ett sådant avtal kompletteras med en bilaga som beskriver kraven i detalj. I den lagstiftning som vi utövar tillsyn på finns det inga krav på hur kravställande och kommunikation mellan företag ska se ut och det är viktigt att poängtera att sådana avtal mellan företag är civilrättsliga. Ett sådant avtal eller intyg friskriver alltså inte företagen från ansvaret att varornas innehåll ska följa lagstiftningen. Vikten av att ha rutiner som säkerställer regeluppfyllande blir tydlig för företag som blir föremål för utredning hos åklagare. Att inte alls ha ställt några krav på sina leverantörer vad det gäller begränsade kemikalier kan ses som oaktksamhet av åklagaren.

Många företag kunde inte visa upp dokumentation från leverantör som sa att varan var fri från begränsade ämnen och/eller ämnen på kandidatförteckningen. Stickprovsanalyser är ett förhållandevis enkelt sätt att då och då kontrollera att det inköpta materialet stämmer överens med det man beställt, men sådana sker sällan. Företagen kan också undersöka om leverantörerna själva utför stickprovsanalyser och om de kan få ta del av resultaten, alternativt ha detta som ett krav på leverantören.

Nedskrivna, tydliga rutiner som beskriver arbetet för att uppfylla lagstiftningens krav underlättar för företagen att följa lagstiftningen. Om kunskap om lagstiftningen saknas inom den egna organisationen kan företaget till exempel hyra in en konsult för att utbilda och starta upp arbetet kring kravspecifikationer och rutiner. Ett annat alternativ för företag att se hur en kravspecifikation till leverantör kan se ut är att gå in på Upphandlingsmyndighetens webbplats (www.upphandlingsmyndigheten.se) och se och inspireras av vilka krav de tagit fram åt organisationer som vill ställa hållbarhetskrav i upphandlingar.

Kemikalieinspektionen har i ett flertal projekt visat att de inspekterade företagen i många fall inte känner till kravet på att lämna information enligt artikel 33 i Reach-förordningen. För att kunna uppfylla detta krav krävs det att de som säljer varor har fått informationen från sin leverantör. Därför är det viktigt att inkludera ett krav på att information om innehåll av ämnen på kandidatförteckningen lämnas i kommunikationen med leverantören. Detta är extra viktigt om varorna köps från länder utanför EU eftersom den leverantören inte har något legalt krav att lämna informationen. En annan möjlighet är att komma överens med leverantören om att varorna inte ska innehålla några ämnen på kandidatförteckningen överhuvudtaget. Det är viktigt att veta att ämnen på kandidatförteckningen är ämnen som i framtiden kan komma att bli föremål för begränsningar och tillståndsförfaranden vad gäller användningen i Europa. Som aktör på marknaden kan man i ett tidigt skede välja att helt utesluta dessa ämnen.

För att få information om de regler som gäller kan företag söka information på Kemikalieinspektionens webbplats (www.kemi.se), hos branschorganisationer eller hos andra företag, till exempel inom samma koncern. För fördjupad kunskap om Reach-förordningen finns den europeiska kemikaliemyndigheten, The European Chemicals Agency (ECHA), och deras webbplats (www.echa.eu) där det bland annat finns en vägledning för kraven i Reach som gäller för varor⁵.

Genom att prenumerera på Kemikalieinspektionens nyhetsbrev går det att få uppdateringar om nya regler, tillsynsprojekt och annat som är på gång inom kemikalieområdet⁶. Vissa konsultföretag har även tjänster där de erbjuder uppdaterade laglistor anpassade efter företagets behov.

---

⁵ http://echa.europa.eu/documents/10162/13632/articles_sv.pdf

⁶ <http://www.kemi.se/nyheter-fran-kemikalieinspektionen/Index/6/>

Bilagor

Lagstiftning

Miljöbalken 1998:808

I miljöbalken finns den samlade svenska miljölagstiftningen. Balken innehåller regler- och straffbestämmelser för bland annat Reach-förordningen och RoHS-direktivet. Förutom specifika regler finns även de allmänna hänsynsreglerna som bland annat handlar om substitution och försiktighetsprincipen.

Produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451)

Produktsäkerhetslagen baseras på EU-direktivet 2001/95/EG (Produktsäkerhetsdirektivet). I denna lag finns generella bestämmelser om att alla produkter som säljs till konsumenter ska vara säkra ur hälsosynpunkt. Det finns även regler som handlar om tillbakadragande från marknaden av farliga produkter.

Förordning nr 850/2004 om långlivade organiska föroreningar (POPs)

POPs-förordningen är EU:s verktyg för att genomföra Stockholmskonventionen och POPs-protokollet till konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (CLRTAP). POPs-ämnena (Persistent Organic Pollutants) är sådana ämnen som anses vara särskilt problematiska eftersom de är svårnedbrytbara och kan transporteras långa sträckor i naturen och orsaka skada på människa och miljö. Förordningen förbjuder eller begränsar användningen av POPs-ämnena. Den innehåller även bestämmelser om oavsiktligt bildade utsläpp, avfallshantering och miljöövervakning. Förordningen reglerar innehåll av POPs-ämnena i såväl kemiska produkter som varor. Exempel på ämnen som omfattas är bekämpningsmedel som DDT och endosulfan, vissa bromerade flamskyddsmedel och industrikemikalier som PCB, PFOS och kortkedjiga klorparaffiner som används som mjukgörare och flamskyddsmedel i plast. När nya ämnen tas med i Stockholmskonventionen och/eller POPs-protokollet till CLRTAP tas de även upp i POPs-förordningen som gäller som direktverkande lagstiftning inom EU.

Reach-förordningen EG (nr) 1907/2006

Reach-förordningen är den kemikalielagstiftning som har ersatt stora delar av de kemikalie-regler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och Sverige. Reach står för Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals. Reach-förordningen omfattar i första hand kemiska ämnen och blandningar men några få bestämmelser gäller även varor och dessa beskrivs nedan.

I bilaga XVII till förordningen finns ett antal bestämmelser av vilka ett trettiotal begränsar användningen av ämnen i vissa varor. Exempel på sådana ämnen och varor är ftalater i leksaker, sexvärt krom i läder samt azofärgämnen i textil.

Ämnen som betraktas som särskilt farliga (SVHC-ämnena) listas på den så kallade kandidatförteckningen. Kandidatförteckningen uppdateras med nya ämnen två gånger om året.

Kandidatförteckningen är kopplad till Reach, artikel 33, i vilken det finns ett informationskrav kopplat till förekomst av SVHC-ämnena i varor. Artikel 33 beskriver leverantörers skyldighet att lämna information, om ämnen på kandidatförteckningen finns i den levererade varan i en halt

över 0,1 viktprocent. Sådan information ska alltid lämnas till yrkesmässiga kunder utan att de behöver begära den.

Konsumenter har också rätt att få information om en vara innehåller ett ämne på kandidatförteckningen, men bara på begäran. Har en konsument begärt denna information ska den lämnas kostnadsfritt och inom 45 dagar. Regeln gäller både för varor som tillverkas inom EU och de som importerar från andra länder.

Ämnen på kandidatförteckningen kan läggas till i bilaga XIV som listar ämnen som omfattas av tillståndsregler. De företag som vill använda dessa ämnen, till exempel vid tillverkning av varor, ska ansöka om tillstånd för en särskild användning. Kravet på tillstånd för användningen av dessa ämnen gäller endast tillverkning inom EU. I Reach-förordningen finns även bestämmelser om att vissa ämnen i varor måste registreras eller anmälas. Detta gäller för ämnen som är avsedda att avges eller som är upptagna på kandidatförteckningen och som tillverkas eller importerar i mängder över 1 ton per år.

Registrering och anmälan ska göras hos den europeiska kemikaliemyndigheten ECHA av dem som tillverkar och importerar varorna.

Biocidförordningen (EU) nr 528/2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter

Biocidförordningen trädde i kraft den 1 september 2013. I förordningen är bland annat behandlade varor reglerade. En behandlad vara definieras som varje ämne, blandning eller vara som har behandlats med eller som avsiktligt innehåller en eller flera biocidprodukter. Detta gäller så länge biocidfunktionen hos den behandlade varan inte är vad man kallar ”primär”. Är funktionen primär anses den behandlade varan i sig själv vara en biocidprodukt. Behandlade varor får släppas ut på marknaden endast om samtliga verksamma ämnen som varan behandlats med är godkända för relevant produkttyp och användning. Särskilda märkningskrav för behandlade varor gäller från den 1 september 2013.

KEMI

Kemikalieinspektionen

Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

Besöks- och leveransadress
Esplanaden 3A, Sundbyberg

kemi@kemi.se
www.kemikalieinspektionen.se